

Peterburi Teatajas 1911 ilmunud kirjutis. Eesti karskusseltside kesktoimkond. Peterburi kubermangu eestlaste seltsid ja ühisused. Peterburi Keskpõllumeeste selts. Peterburi Eesti Hariduse selts. Asunduste osakond (jaoskond). Üleskutse seada ametisse eraldi asjaajaja, kes aitaks asunduste haridusseltse asutada ja toetada. Digiteeris A. Aule, kirjaviis muutmata.

Peterburi Teataja (nr. 61), 10. august 1911, lk. 1

Mis Eesti asunikkude hariduse asja edendamiseks teha tuleks.

Sagedasti kurdetakse ajalehtede sõnumetes ja juhtkirjades kui ka suusõnalistes kõnedes Eesti asunikkude tuimuse ja ükskõiksuse üle. Küll seatakse talle kiidetud kodumaad eesmärgiks ette ja pahandatakse, kui asunik juba niikaugele ei ole jõudnud kui tema kodumaa wend, kes asumise palawust ega raskust oma turjal ei ole tunnud, kes neid hädasi ega waewasi, mis asunik kannatama on pidanud, läbi elanud ei ole, kellel igalpool asjatundjad ees ja taga juhtimas olnud, kuna aga asunikul peale iseenese kelleltki muult nõu ega juhatust saada ei ole. Kuid seda kõike ei panda tähele, waid hurjutatakse siiski edasi ning arwatakse, et selle hurjutamisega asunikku kulturaliselt edasi wiiakse.

Nende ridade kirjutajal ei ole tahtmist siinkohal pikemalt seletama hakata, kui väga ekslik sarnane asunikkude-peastmise methode on, mis ainult hurjutamise peale põhjened. Tõsi, paljudes asundustes wõib küll asunikkude juures suurt mahajäämist märaga, mis hurjutamiseks põhjust annab, aga kui meie kõiki neid asjaolusi ja tingimisi, milles asunik wiibima peab (asumise raskus, sugurahwast lahus olek, haritud juhtide puudus jne.) arwesse wõtame, siis näeme, et ka sealgi, kus ehk mahajäämist küll märgata, mõtlemata hurjutamiseks ikka väga wähe põhjust üle jääb, ja et selle hurjutamisega weel wähem kätte saadakse.

Asunikkude küsimusega on tänini väga wähe tegemist tehtud. Alles mõni aasta tagasi arwati Eduerakonna kindluses, et iga eestlane, kes juba üle Naro-wa läinud, kodumaale ja oma sugurahwale jäljeta kadunud on. Tehti sellepärast siis, et Eestit mitte rahwast tühjaks jätta, kibedasti selle wastu tööd, et keegi sealt wõersile wälja ei rändaks, waid Maarjamaa pinnalt endale tööd ja leiba otsiks. Kellel seal ka maad ega aset ei ole, see orjaku teist, ses — kes on pandud orjama, see orjaku heameelega! Et wäljarändamist, mis tagasihoidmata nähtus, mõistlikule alusele seadida ja wäljarännanuid kodumaaga waimlises ühenduses hoida, seda ei tulnud tol ajal seal pool kellelgi meelde. Alles hiljem, kui teiselt poolt juba selle peale mõtlema hakati, kuidas asunikkude seas sidet kodumaaga alal hoida, kuidas nende waimlisi huwisi elustada ja neid kulturaliselt edasi aidata, on ka kodumaa suguwendade seas suuremat huwitust asunikkude küsimuse üle märgata, ja tänawu arwas Eesti karskusseltside Kesktoimekond juba asja nii tähtsaks, et ta oma asjaajaja Samara eestlaste juubelipidule saatis.

Teiselt poolt ei tohi ka sugugi salata, et asunikud alles wiimasel ajal endist laiemat elumärki on hakanud ilmutama. Terwe rida kõiksugu majanduslisi ühisusi, mis Peterburi kubermangus Eesti asunikkude keskel elule tärganud, on ikka kõik alles kas minewase wõi koguni käesolewa aasta wili. Wõib tunnistada, et wiimased aastad Peterburi kubermangu Eesti asunduste ärkamise aastad on olnud. Ka kaugemateski nimetatud kubermangu üksikutes asundustes on juba põllumeeste-selts kas asutatud wõi asumisel. Kuigi need asunikud siin enne ka mitte ei maganud, siiski oli nende keskel see tunne, mis neid ühinema sundis, sedawõrd nõrk, et nad waremalt sellega walmis ei saanud. Ja mis peaasi: puudus asjatundlik juhatus ja nõuanne, mis seltside ja ühisuste asudamise juures nii väga tähtsat osa mängib. Seda juhatust saawad Peterburi kubermangu eestlased oma majandusliste-ühisuste asutamiste juures praegu Peterburi keskpõllumeeste seltsi juures ametis olewatelt Eesti põllutöö ametnikkudelt, kes uute seltside ja ühisuste asutamise juures kõige hingega nõuks ja jõuks on olnud.

Majanduslise edenemisega ei ole ka waimline külg unustusesse jäetud, seda tunnistab juba see nähtus, et selles ühes kubermangus 13 hariduse seltsi (Peterburi Eesti Hariduse-seltsi haruseltsi) on, kuna neljateistkümnes lähemal ajal oma tegewust alustab. Kuid siiski ei wõi salata, et siin kõik nii korras ei ole, nagu see olema peaks, ehk nagu soowida oleks. Koolide eest hoolekandmine on wiletsal järjel, puuduwad raamatukogud, kirjanduse muretsemise kohad jne. Ühe sõnaga: oleks weel paremat korraldust waja. Kuidas aga seda paremat korraldust saada, kuidas koolide eest hoolekandmist tõsta, kuidas raamatukogusi asutada, kui asunikkudel sellekohast juhatustei ole. Puuduwad juhid, puuduwad eestwedajad. Ainumas haritud jõud asunduses on kooliõpetaja, aga ega seegi siis igakord seltside tegelane ei ole, ja on temal eneselgi paljugi asju tumedad, kus asjatundlikku juhatust waja. Ja asunikud ise kurdawad ka, et neil juhid ja asjatundjad puuduwad, mille all asjaajamine kannatab. Nad oleksiwad walmis oma jõudu hariduse asja heaks kulutama, kui nad näeksiwad, et sellest neile kasu tuleks. Praegu ei saa nad aga — eestwõtjate puudusel — kaugemale, kui wiletsa koolimaja ehituse juurde, ja kooliõpetaja walimisel ehk kooli ülewaltpidamisel tekkiwad mõtete lahkuminekutest juba tülid ja pahandused, mille all asja edaspidine käik kannatab, ja ei ole, kes asja õigesse roopasse aitaks pöörda, mis sagedasti nii väga hõlbus oleks, kui aga mõistlik juht mitte ei puuduks.

Siin peaks asjale abi otsitama. Peterburi Eesti Hariduse-seltsi juurde on küll juba Asunduste-jaoskond asutatud, kus asunduste hariduse-seltsidele kirjalikkude küsimuste peale nõu ja juhatust antakse, aga seda on wähe. Asutus, mis Peterburis ainult kirjad ära wastab, ei suuda seda tarwidust täita, mis tema järele asundustes tuntakse. *See asutus peaks alla asunikkude juurde tulema*, neile igalpool nõu ja jõuga abiks olema, neid erutama, tagasihutama, waiustama. Ta ei tohiks mitte oodata, kuni asunikud tulewad ja küsiwad: kuidas seda teha? ta peaks ise algatama ja asunikkusi tööle kihutama. Siis asunduste hariduse asi ka edeneks.

Seda aga see asutus praegu muidugi ei suuda. Puuduwad jõud, kes oma tegewuse täiesti asunduste heaks oleks pühendanud. Praegu töötawad seal

isikud, kes asjaarmastuse pärast oma waba aega asunduste edasiasitamiseks ohwerdawad, kuid seda on wähe, liiga wähe. Siin tuleks täiesti iseseisew palgapeal töötaw asjaajaja nõndanimetatud asunduste hariduse-seltside instruktor, ametisse panna, kes asundusi mööda ringi sõidab ja koha peal nõu ja juhatus annab. Siis asi edeneks.

Soomemaal peawad karskuse-seltsid oma aate heaks kihutusetöötægijad kindla palga peal ametis, kes karskuse-seltside asutamise ja nende edaspidise juhtimise juures oma juhatusega abiks on. Eesti karskuse-seltside keskoimekond ei saa ka ilma asjaajajata läbi, kuna Peterburi Eesti Hariduse-seltsi Asunduste jaoskond, kes asunduste hariduse-seltside keskkohaks tahab olla, praegu ilma asjaajajata töötab. Kui meie nõuame, et see asutus tõesti loowat tööd wõiks teha, siis tuleks siin nimelt just asjaajaja ametisse panna. Siin juures ei wõi mitte Peterburi Eesti Hariduse-seltsi asjaajajat mõtelda, keda seltsi wiimasel koosolekul ametisse otsustati panna: sellel ametnikul oleks laialises Peterburi linnas isegi nii palju juba tööd, et ta waewalt sellega walmis suudaks saada, asunduste peale ei wõiks tal aega mõteldagi olla. Waid asunduste jaoks tuleks eraldi isik tööle panna, kes hariduse asja heaks asundustes niisamuti pinda parandaks, nagu seda keskpõllumeeste-seltsi juures ametis olwad instruktorid majanduslise asja heaks teewad.

Kuid siin jõuame takistuse ette, mille ärawõitmine üle meie jõu näitab käiwat. See on kuluküsimus. Ilusaid plaanisi on ju palju, aga täide saatmata jääwad nad sellepärast, et nende täidesaatmiseks jõud puudub. Ei ole kohta, kust raha wõtta. Tahaks Asunduste-jaoskond alalise asjaajaja ametisse panna, kes asundusi mööda ümber sõidaks, siis peaks ta selle asja peale kõige vähem oma 1000 rubla aastasesse kuluarwesse üleswõtma. Jaoskonnal aga seda raha ei ole ja sellepärast peab ilus plaan ainult ilusaks plaaniks jääma.

Esimesel waatlemisel näitab lugu tõesti sarnane olema, aga ma usun, et siiski kitsikusest wäljapeasemise teed leida wõiks. Asundused ise tuleksiwad siin appi ja aitaksiwad kulusi kanda, neidsamu kulusi, mis nende hariduse asja edendamiseks on tehtud. Kui nad tänini wahest Asunduste-jaoskonna toetamisest leigelt, ehk peaaegu sugugi mitte osa on wõtnud, siis tuleb see ka sellest, et see asutus peaaegu mitte midagi nende kasuks ära pole suutnud teha. Ühele asutusele toetust anda, kelle tegewus eemal ja suuremale hulgale wõeras, seda naljalt ei tehta. Nii pea aga, kui selle asutuse tegewus asunikkude keskel rohkem tuttawaks saab ja kasu, mida see asutus saadab, nähtawale tuleb, siis ei pane asunikud oma käsi tema eest mitte kinni.

Tuleb abinõusi otsida, kuidas asunikkude waimlisi huwisi elustada. Paljas hurjutamine ei wii asunikku ometi mitte edasi. Siin on ühe abinõu peale näidatud ja meie Asunduste-jaoskonnal oleks lähemaks ülesandeks seda plaani teoks teha. Muidugi puudub tal selleks rahaline jõud, aga pööraku ta asunikkude eneste poole ja oodaku, mis need ütlewad. Wahest wõtawad nad kohe ühe osa kulusi oma kanda, sest need kulud tehakse ju nende eneste pärast. Ja kas meie kodumaa suguwennad, kes iga aasta nii agarad on suuri summasi waeste paganate ärapeastmiseks India ja Afrika misjonäride heaks kokku panema, oma wõersile weerunud wendade hariduse asja toetamiseks käed külmalt kinni panewad, wahest weereb sealt poolt ka mõni kopikas? Muidugi

ei maksa meil kodumaa abi peale lootma jääda, waid ainult oma jõudu ära tundes tööle hakata. Ja wõi siis see summa, umbes 1000 rubla aastas, seda wõrd suur on, et meie wõrdlemisi jõukad asunikud seda kokku panna ei suuda? Kui ainult endi hariduse asja wastu huwitust tuntaks! Ja wahest tunnewad asunikud seda ka. Mis nad ise selle peale wastawad?

Üks Eesti asunik.